

Kohaliku omavalitsuse taastamisest ning kohast Eesti Vabariigi taastamisel

Sulev Lääne, Raivo Vare, Sulev Mäeltsemees, Sirje Ludvig, Eve East,
Tarmo Loodus, Jaan Õunapuu, Mihkel Juhkami, Aivar Kokk, Ants Liimets

20.08.1991 kell 23.03: 69 Ülemnõukogu liiget hääletasid Eesti taas vabaks

- ▶ **Eesti riiklikust iseseisvusest**
- ▶ Vastu võetud 20.08.1991
- ▶ EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU OTSUS
- ▶ Lähtudes Eesti Vabariigi järjekestvusest rahvusvahelise õiguse subjektina,
- ▶ toetudes 1991. aasta 3. märtsi rahvahääletusel Eesti elanikkonna selgesti väljendatud tahteavaldusele taastada Eesti Vabariigi riiklik iseseisvus,
- ▶ arvestades 1990. aasta 30. märtsi Eesti NSV Ülemnõukogu otsust «Eesti riiklikust staatuses» ja Eesti NSV Ülemnõukogu deklaratsiooni «Eesti NSV Ülemnõukogu ja Eesti Kongressi koostööst»,
- ▶ võttes arvesse, et NSV Liidus toimunud riigipööre seab tõsisesse ohtu Eestis toimuvad demokraatlikud protsessid ning on teinud võimatuks Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse taastamise NSV Liiduga kahepoolsete läbirääkimiste teel

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab:

- ▶ 1. Kinnitada Eesti Vabariigi riiklikku iseseisvust ja taotleda Eesti Vabariigi diplomaatiliste suhete taastamist.
- ▶ 2. Eesti Vabariigi põhiseaduse väljatöötamiseks ning rahvahääletusele esitamiseks moodustada Põhiseaduslik Assamblee, mille koosseis kujundatakse delegeerimise teel Eesti Vabariigi kõrgeima seadusandliku riigivõimuorgani Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ning Eesti Vabariigi kodanikkonna esinduskogu Eesti Kongressi poolt.
- ▶ 3. Viia läbi Eesti Vabariigi uue põhiseaduse järgi Eesti Vabariigi parlamendivalimised 1992. aasta jooksul.
- ▶ **Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimees A. RÜÜTEL**
- ▶ Tallinn, 20. augustil 1991.

VABADUSE ALLIKAS ON RAHVAS KOOS KORRALDAJATE & VORMISTAJATEGA

Riigi iseseisvuse sisuline saavutamine ei ole peaaegu mitte kunagi ühekordne poliitiline otsus vaid see on pikemaajaline protsess.

Meie iseseisvuse taastamise protsessis peame kindlasti analüüsima 1980. aastate lõpu sündmusi ja vastu võetud õigusakte. Eriti meie vanem põlvkond väärrib seda, et ei unustataks nende (sadade tuhandete inimeste) panust Balti Ketis, Laulvas Revolutsioonis jne. Tuleb väärtustada maakondade, valdade, linnade - kogukondade tegevust selles, et meie iseseisvuse taastamine kulges veretult.

Suurepäraselt ütles Kaitseliidu ülem Riho Ühtegi käesoleva aasta Võidupüha paraadil: "... olles eestkõnelejateks neile tublidele meestele ja naistele, kes 1990-ndatel andsid oma panuse Eesti vabakssaamisse, ma küsin, kas me oleme neid piisavalt tunnustanud ja austanud selle eest, mis nad tegid? ... kas me teame nende meeste ja naiste nimesid, kes seisis relvituna hambuni relvastatud dessantväelaste vastas teletorni juures?..."

1866. aasta Vallaseadus & 24.02.1918 EESTI VABARIIGI “sünnitunnistus”

1.10.1866: Makogukonna Seadus Baltia-merre kubbermangudele: Ria-, Tallinna- ja Kuramale»;

24.02.1918; Eesti Maapäewa Wanemate Nõukogu:

Eesti rahwas ei ole aastasadade jooksul kaotanud tungi iseseiswuse järele. Põlwest põlwe on temas kestnud salajane lootus, et hoolimata pimedast orjaööst ja wõõrast rahwaste wägiwallawalitsusest, weel kord Eestis aeg tuleb, mil "kõik piirud kahel otsal lausa lööwad lõkendama" ja et „kord Kalew koju jõuab oma lastel õnne tooma.” Nüüd on see aeg käes...Eestimaa tema ajaloolistes ja etnografilistes piirides kuulutatakse tänasest peale iseseiswaks demokraatliseks wabariigiks...

- ▶ **5. Linna-, maakonna- ja wallaomavalitsuse asutused kutsutakse wiibimata oma wägiwaldselt katkestatud tööd jatkama.**

RIIKLIK ISEISEISVUS JA KOHALIK OMAVALITSUS

- ▶ Meie iseseisvuse taastamise objektiivseks hindamiseks tuleb kindlasti meenutada **kohaliku omavalitsuse panust selles protsessis**. Kahetsusväärset vähe on seda uuritud ja vastavalt ka mõistetud. Kindlasti on teisigi avaliku halduse institutsioone, poliitilisi ühendusi jms, kelle kohta võib analoogiliselt väita. Aga seonduvalt kohaliku omavalitsusega on see lõhe üks suurimaid, kui mitte suurim. Eriti kui võrrelda esimese iseseisvusajaga. Siis tunnistati ja tunnustati kohalikku omavalitsust omariikluse saavutamise üliolulise tegurina.
- ▶ Kinnituseks olgu toodud vaid üks fakt. 1938. aastal kirjutas Tallinna kauaaegne (1919-1934) linnapea ja Eesti Linnade Liidu juhatuse esimees (1920-40) Anton Uesson, et „kaugele ettenägeliku poliitikuna tundis Konstantin Päts ära ... et **tugevad omavalitsused on riigi rajamisel esimeseks tähtsamaks eeltingimuseks**. Ja nagu hiljem selgus, olid Eesti riigi loomise esimestel päevadel rahva jõudude organiseerimisel just omavalitsused määrava tähtsusega teguriks...”

KOHALIK OMAVALITSUS & EESTI ARENG

- ▶ Riigimees ja teadlane, professor Jüri Uluots on öelnud, et *“Ei ole õiguslikku põhimõtet, mis võiks Eestis võistelda omavalitsuse ideega vanuselt, pidevuselt ja kasvatuslikult. Eesti omavalitsus on olnud nurgakiviks, millele praegune aeg tugineb”*; kogemused kuni 1940. aastani toimunust olid ning on jätkuvalt meie mõtets.
- ▶ Eelnev on kinnituseks ka`80-te aastate lõpu ka `90 aastate algusele, kui taastasime Eesti Vabariigi – jällegi oli siin aluseks kohaliku omavalituse ning nende liitude taasloomine;
- ▶ Juulis 1991, CLRAE president Lucien Sergeant Tallinnas: “ ... in Tallinn it was clear that Estonian local-government institutions were operating very democratically.”;
- ▶ Professor Wolfgang Drechsler: “Vaatamata mõningatele püüetele reforme jätkata, on praeguseks 1989.–1992. aastate reformide ning muudatuste hoog ja ind Eestis suuresti raugenud ning seda mitte ainult riigiasjades.”;

SAMMUDEST KOHALIKU OMAVALITSUSE TAASTAMISE TEEL

Olulised on jätkuvalt kogemused mida märgiti ka Eesti riikluse taastamise kohtumistel ja analüüsitud ka meie kogumikes: 8.08.1989 ÜN haldusreformi otsus, 10.11.1989 aluste seadus, 10.12.1989 esimesed demokraatlikud valimised, staatuse omistamine, uus põhisedus, KOKS jne; täna on aktuaalsed haldusreformi tulemused ja taas KOKS

Väga suur roll oli ka omavalitsusliitudel: taastamise algus ELL 19.09.1989, EMOL 23.02.1990; edasi EVAL, EOÜ, maakondlikud liitunud; 1994. aasta Üldkogu, ELVL ...

- ▶ Eesti riigi ja kohaliku omavalitsuse arengus on üha suurem roll avaliku võimu koostööl, sh ülikoolidel ja koostöövõrgustikul mille osapooliks on ka TLÜ ja MTÜ Polis; toimunud on mitmeid olulisi foorumeid Riigikogus, Tallinna Ülikoolis, kohalikes omavalitsustes jm; uueks algatuseks on Omavalitsuspäevad jne;
- ▶ Üheks eelneva koostöö ning tulevikku suunatud analüüside heaks näiteks on 14.05.2018 TLÜs toimunud forum "*Riik ja omavalitsus täna ning vaade tulevikku 10 teesi - mis edasi?*"
- ▶ *HOLi regionaalvaldkonna ühisprojektiga seonduv, kohtumised Zoomis näiteks 8.03.2021 ning 4.05.2021 jne;*
- ▶ *Koos oleme ette valmistanud Riigikogus kaks olulise tähtsusega riiklikku küsimust: 2010 ning 2018 - tänane suveseminar on samuti meie üks traditsioonide jätkufoorum .*

Näiteid konkreetsest panusest tolleaegses demokratiseerimise ja omariikluse taastamisele suunatud tegevuses Tallinnast

- ▶ 14. mail 1990 otsustas Tallinna Linnavolikogu hakata piirama N. Liidu sõjaväelaste ja nende perekonnaliikmete Tallinnasse sissekirjutamist. Linnavolikogu otsuse kohaselt võis neid sisse kirjutada neile seoses sõjaväeteenistusega antud elamispiinnale ajutiselt teenistuse kestvuse ajaks, kuid mitte kauemaks, kui viieks aastaks.
- ▶ 16. augustil 1990, seega aasta enne Moskvast toimunud putši, alles mille järel sai teatavasti võimalikuks taastada Eesti Vabariigi riiklik iseseisvus nii *de jure* kui *de facto*, otsustas Tallinna Linnavolikogu piirata eluruumi saamist Tallinnas, kuhu aastakümnete jooksul olid igal aastal saanud tuhanded peamiselt vene keelt kõnelenud töölised. Sellest Tallinna Linnavolikogu otsusest kujunes impeeriumit toetanud poliitiliste jõudude (Interrinde) poolt üks enim kritiseeritud linnavolikogu otsuseid (kuni protestimiseni siinses Ülemnõukogus ja kaebamiseni NSVL Rahvasaadikute Kongressis).
- ▶ Kolmanda jõulise näitena peab tooma linnavolikogu otsuse 8. novembrist 1990, millega peatati N. Liidu relvajõudude Tallinnas viibimisega seotud jooksvate küsimuste lahendamise kuni Tallinna linnavõimude tunnustamiseni Tallinna Garnisoni poolt, sest 7. novembril oli Tallinna Garnison korraldanud linnavalitsuse poolt sanktsioneerimata sõjaväeparaadi Vabaduse väljakul. Kolmveerand aastat enne Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamist astusid Tallinna Linnavolikogu ja Tallinna Linnavalitsus seega vastu maailma ühele võimsamale sõjalisele jõule – Nõukogude Armeele! Ja viimased aktsepteerisid seda otsust.

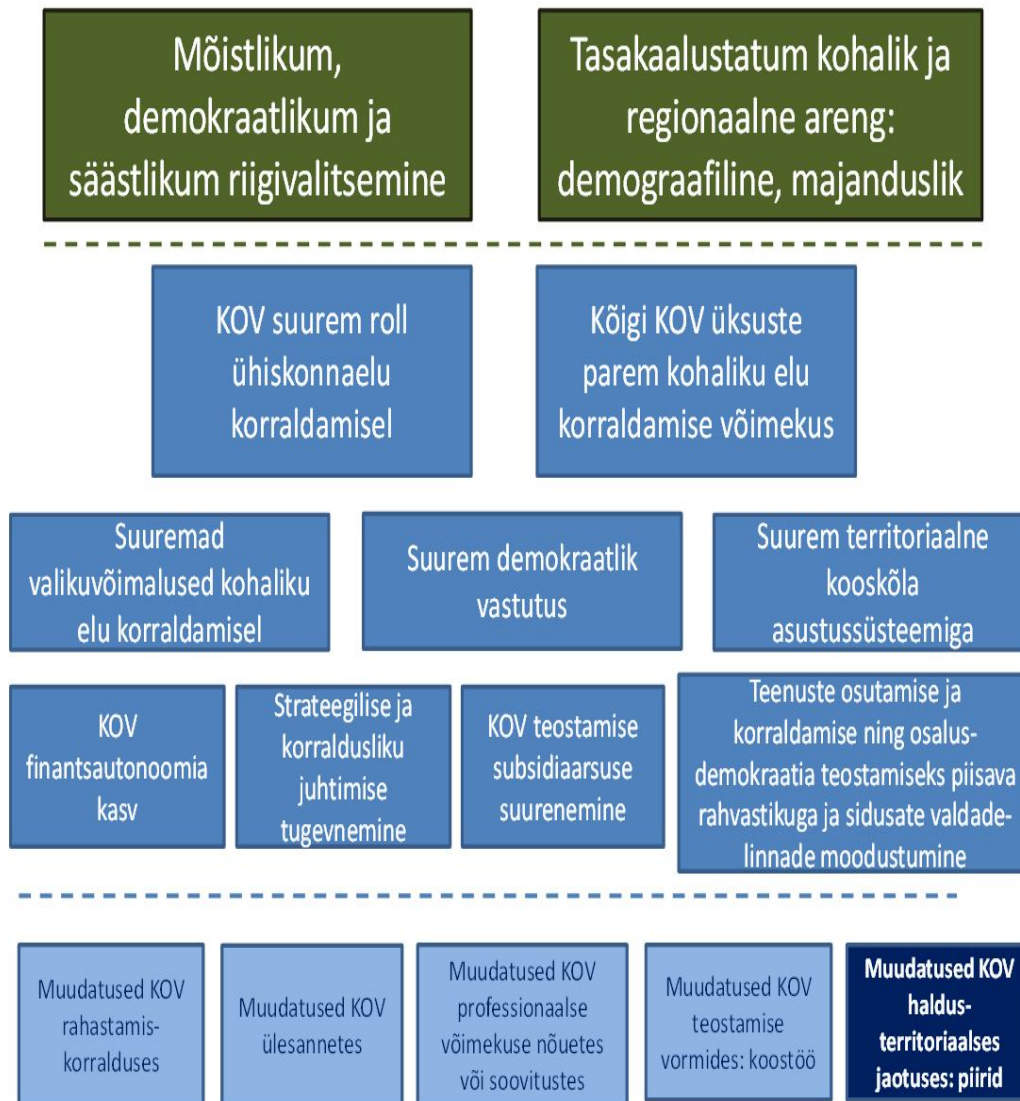
VÄLISRIIKIDE KOGEMUS, sh SOOMEST OLI VÄGA OLULINE

- ▶ Meie areng oleks olnud paljuski teine kui ei oleks õnnestunud saada uut teavet ligi 50 aastat demokraatlikus maailmas toimunust, eelkõige Soomest:

Hindamatu on nii sisuline, aga algselt ka materiaalne tugi. Vaid mõned näited: meie õigusruum, sh põhiseadus on nn Euroopa kohaliku omavalitsuse harta põhimõtteid arvestav; Omavalitsusliidud, nende taastamine, rahvusvaheline koostöö jne

- ▶ Kontaktid mis loodud 1989. aasta suvest ning kohati seotud väga keeruliste olustiga kuna mitte kõik ei olnud valmis meie omariikluse püüdeid toetama.
- ▶ Hindamatu on ka täna meie hulgas olevate Jussi Pekka Alaneni ja Heikki Telakivi isiklik ning ka laiemalt Soome liitude ja kohalike omavalitsuste panus. Samuti Polise liikmed Markku Lehtonen ja Pekka Linneinen - SUUR TÄNU!
- ▶ Rootsist Lars-Eric Ericsson, oli ka IULA president, samuti Polise liige Ulf Johansson
- ▶ Saksamaalt Burkhard von Hausen; Taanist Holger Pyndt; Austriast Erich Pramböck...

HALDUSREFORM & UUED VÄLJAKUTSSED



EDUKAT SUVESEMINARI!

- ▶ SUUR TÄNU KÕIGILE, KES PANUSTANUD EESTI RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE & NENDE LIITUDE TAASTAMISSE
- ▶ LUGUPIDAMINE NEILE, KES KEERUKAL AJAL ON LEIDNUD VÕIMALUSE ET SUVESEMINARIL ESINEDA, OSALEDA JA SEDA KOOS KORRALDADA;
- ▶ SISUKAT MÕTTEGEGEVUST NII TÄNA KUI KA EDASPIDI, ET LEIDA LAHENDUSI ÜHA KEERUKAMATELE VÄLJAKUTSETELE;
 - ▶ KÕIGILE ÕNNE & TERVIST!